

УДК 352.072:334.72

JEL Q53, Q 57, H11, L51, O13

DOI 10.32782/2786-765X/2025-9-36

Тюлькіна К.О.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8782-4173>

Колонтай С.М.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри публічного управління та адміністрування,
Одеський національний університет імені І.І. Мечникова
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8699-7320>

Камбур О.Л.

кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки та підприємництва,
Одеська державна академія будівництва та архітектури
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2370-293X>

ПРОБЛЕМИ УТИЛІЗАЦІЇ ВІДХОДІВ В УКРАЇНІ: ПУБЛІЧНЕ УПРАВЛІННЯ ТА ПІДПРИЄМНИЦЬКИЙ АСПЕКТ

Стаття присвячена комплексному аналізу проблем утилізації відходів в Україні, які розглянуті як з позиції публічного управління, так і з точки зору підприємницької діяльності. Досліджено ключові виклики, що постають перед державою у формуванні ефективної системи збору, сортування, переробки та захоронення відходів, включаючи недостатнє фінансування та недосконалість існуючої законодавчої бази, низький рівень екологічної свідомості населення та корупційні ризики. Особливу увагу приділено підприємницькому аспекту утилізації відходів як потенційному драйверу розвитку галузі. На основі даних платформи YouControl Market досліджено діяльність підприємств за КВЕД 38.22 «Оброблення небезпечних відходів» у 2024 році, визначено лідера галузі за показниками виручки та прибутку, а також розподіл компаній за регіонами України. На основі аналізу європейських практик та поточних викликів запропоновано подальші кроки для покращення системи управління відходами в Україні.

Ключові слова: управління відходами, утилізація відходів, публічне управління, підприємство, підприємницька ініціатива, сталий розвиток.

Постановка проблеми. Проблема накопичення та неефективної утилізації відходів є однією з найгостріших екологічних та соціально-економічних проблем в Україні. Зростання обсягів утворення твердих побутових, промислових та інших видів відходів, зумовлене як зростанням споживання, так і недостатньо ефективними практиками виробництва, становить значну загрозу для довкілля, здоров'я населення та сталого розвитку країни. З огляду на курс України на євроінтеграцію та необхідність реалізації Цілей сталого розвитку ООН, питання ефективного управління відходами стає особливо важливим. Для вирішення цієї проблеми потрібен всебічний підхід, який об'єднає зусилля державної влади, місцевих органів самоврядування, бізнесу та громадських організацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання утилізації відходів в Україні досліджувало багато фахівців, зокрема Мельник М. І., Яремчук Р. Є. [1], Колодійчук І. А. [10], Шишпанова Н.О. [11], Ковтун Т. А. [12], Кризи-

на Н. П. [13] та ін. Незважаючи на значний обсяг наукових досліджень у цій сфері, особливості функціонування та розвитку ринку утилізації та переробки відходів, зокрема в контексті публічного управління та підприємницького аспекту, вивчені недостатньо глибоко, що підкреслює актуальність дослідження.

Мета статті. Метою дослідження є аналіз поточного стану системи поводження з відходами, визначення основних проблем та формування практичних рекомендацій для покращення державної політики в цій сфері та стимулювання підприємницької ініціативи для забезпечення екологічно безпечної та економічно ефективної системи управління відходами в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. До лютого 2022 року ситуація з управлінням відходами в регіонах України відзначалася щорічним зростанням обсягів їх утворення, значна частина яких потрапляла на звалища або полігони. Ефективність заходів щодо запобігання

утворенню відходів залишалася низькою, як і рівень їх утилізації та подальшої переробки. Послуги з вивезення відходів охоплювали недостатню кількість населення, а системи роздільного збору відходів впроваджувалися повільно та без належної підтримки. Основним методом поводження з відходами було їх вивезення з населених пунктів із подальшим захороненням, що сприяло деградації довкілля, погіршенню якості життя громадян і втраті цінних енергетичних і матеріальних ресурсів.

У період 2014–2020 років середній показник навантаження відходів на одиницю земельної площі в Україні складав 640,5 тонн на квадратний кілометр. Середній обсяг утворення відходів у розрахунку на одну особу за цей період становив 8,7 тонн. Порівнюючи ці показники з відповідними даними країн Європейського Союзу, у 2020 році обсяг утворених відходів на одну особу в Україні перевищував середній рівень у країнах ЄС у 2,3 рази (або на 6266 кг) [1].

На відміну від держав Євросоюзу, де значний обсяг відходів залучається до вторинної переробки, в Україні через недостатній розвиток переробної інфраструктури спостерігається низький рівень утилізації та перероблення відходів. Попри задекларований пріоритет вирішення проблем поводження з відходами, а також удосконалення нормативно-правової бази та реалізацію державних і регіональних цільових програм, обсяг накопичених відходів у місцях їх видалення у 2020 році перевищив показник 2010 року на 17,8%.

Наявні недоліки у нормативно-правовому регулюванні сфери управління відходами значно ускладнюють ефективну реалізацію національних та регіональних стратегій, а також перешкоджають впровадженню сучасних європейських практик у цій сфері на рівні міст і територіальних громад. Залишаються недостатньо врегульованими питання визначення статусу та особливостей управління окремими специфічними категоріями відходів, зокрема небезпечними, електричного і електронного обладнання, упаковкою, тарою та пакувальними матеріалами.

У 2020 р. в Україні утилізовано 21,74% загального обсягу зібраних відходів, 0,22% – спалено, а 59,69% – потрапило в спеціально відведені місця. Якщо порівнювати з країнами-членами ЄС, то там у 2020 р. близько 40% відходів було утилізовано та перероблено, 31,3% – спрямовувалося на захоронення, а 0,48% – спалювалося.

Слід окремо приділити увагу проблемі небезпечних відходів, яка завжди була важливою для України та значно загострилась з початком повномасштабного вторгнення РФ у 2022 році.

За оцінками фахівців, щороку в Україні утворюється понад 500 тис. тонн небезпечних

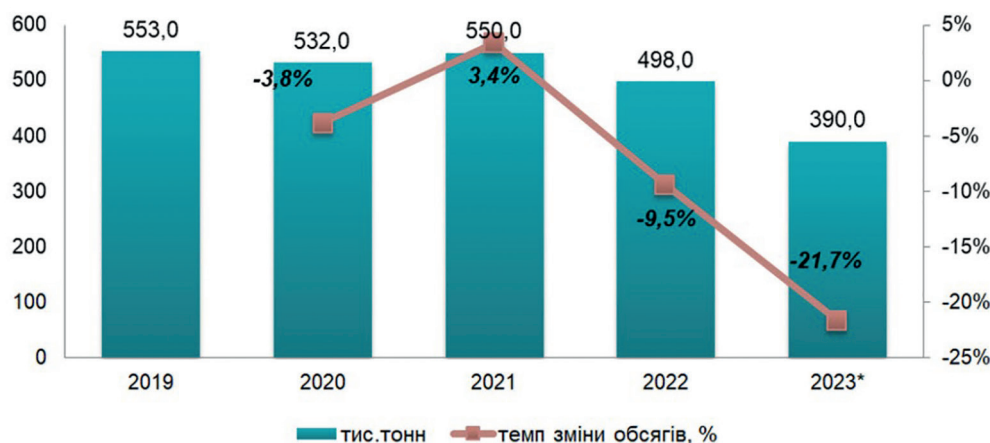
відходів, до яких належать відходи електричного та електронного обладнання, батарейки й акумулятори, хлорвмісні полімери, пестициди, медичні відходи, відпрацьовані мастила тощо. З урахуванням неофіційно скинутих відходів 1–3 класів небезпеки, які не підлягають реєстрації та обліку, загальний обсяг небезпечних відходів може досягати 700–750 тис. тонн. Із цього обсягу лише 6% переробляється, що значно поступається рівню утилізації у країнах Європейського Союзу, де він становить у середньому близько 40% (від 11% у Румунії до 68% у Німеччині). Решта небезпечних відходів розміщується на полігонах і сміттєзвалищах, загальна кількість яких перевищує 5 тисяч, причому близько 5% із них є перевантаженими, а 30% не відповідають екологічним стандартам безпеки.

У 2020–2021 роках спостерігалось зростання обсягів медичних відходів унаслідок пандемії COVID-19. Однак значна частина таких відходів не була належним чином утилізована, а їхній облік не вівся в повному обсязі. Зокрема, медичні відходи, утворені поза межами медичних установ, зазвичай потрапляли до змішаних побутових відходів, що ускладнювало їхню подальшу утилізацію та контроль.

Відходи 1–3 класів небезпеки накопичуються у значно вищих обсягах порівняно з побутовими відходами (рис. 1). Це зумовлено тим, що вартість утилізації небезпечних відходів значно перевищує витрати на обробку відходів 4 класу, оскільки процес їх утилізації є більш складним через високий рівень шкідливості. Низька частка небезпечних відходів, що реєструється офіційно, сприяє можливості їхнього незаконного вивезення, що, у свою чергу, ускладнює проведення об'єктивного аналізу та оцінки фактичних обсягів таких відходів.

Порівнюючи методи поводження з відходами, на спалювання в Україні припадає лише 4% від загального обсягу, тоді як для відходів 4-го класу цей показник становить близько 1%. Для порівняння, у країнах ЄС у 2017 році 28% утворених відходів були спрямовані на спалювання з метою отримання енергії, а до 2022 року ця частка зменшилася до 26% завдяки збільшенню обсягів переробки та повторного використання [2].

Особливу загрозу для довкілля становлять небезпечні відходи, що містять важкі метали, такі як хром, свинець, нікель, кадмій і ртуть. До початку повномасштабного вторгнення загальний обсяг накопичених небезпечних відходів на звалищах, де їх належним чином не захоронювали чи не утилізували, перевищував 5 млрд тонн. Витрати на їхнє зберігання та захоронення тоді оцінювалися приблизно у 650 млн грн.

* Обсяги утворення відходів у 2023 році оцінені без урахування військових відходів

Рис. 1. Обсяги утворених небезпечних відходів 1–3 класів небезпеки в Україні за 2019–2023 рік у натуральному вираженні, тис. тонн [2]

За інформацією Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, станом на 2024 рік близько 84% ринку управління небезпечними відходами займали посередницькі підприємства, так звані «кустарники». Такі компанії переважно не здійснювали реального оброблення відходів, обмежуючись лише оформленням відповідної документації. Із 215 суб'єктів, які мали ліцензії на поводження з небезпечними відходами, 91 компанія спеціалізувалася виключно на їхньому зберіганні, 56 підприємств виконували операції з маслами, олівами, шламами, електронним обладнанням та іншими видами відходів, а лише 68 об'єктів володіли потужностями для утилізації небезпечних відходів [3].

Подібна ситуація стала наслідком недоліків у попередньому законодавстві, яке дозволяло підприємствам отримувати окремі ліцензії лише на збирання та зберігання небезпечних відходів, без належного контролю за їх утилізацією. Це створювало умови для зловживань, коли недобросовісні компанії, знижуючи вартість своїх послуг, замість екологічно безпечної утилізації вивозили небезпечні відходи на звалища чи в непристосовані місця, що поглиблювало екологічні ризики.

З метою покращення управління небезпечними відходами 5 грудня 2023 року Кабінет Міністрів України затвердив Постанову № 1278, яка встановлює нові ліцензійні умови для поводження з такими відходами [4]. Ця постанова є необхідною для виконання положень Закону України «Про управління відходами» [5]. Однією з найважливіших новацій стало введення вимоги обов'язкового отримання висновку з оцінки впливу на довкілля (ОВД), як передумови для отримання ліцензії.

Нові вимоги викликали критику з боку бізнесу, особливо підприємств, які розпочали

діяльність до прийняття Закону про ОВД у 2017 році. Такі компанії мають лише висновки державної екологічної експертизи, які тепер не можуть бути використані для отримання ліцензії. Крім того, оновлення законодавства змінило класифікацію операцій із відходами: операції попередньої обробки (сортування, подрібнення, ущільнення тощо), за винятком збирання, тепер віднесені до оброблення відходів. Станом на квітень 2024 року було подано 8 477 декларацій про відходи, але лише дві компанії отримали ліцензії. Експерти пояснюють це тривалістю та високою вартістю процедури оцінки впливу діяльності на довкілля, яка коштує понад 500 тисяч гривень і займає не менше пів року.

Також зазнає критики інформаційна система «ЕкоСистема», через яку подається документація. На думку користувачів, система має значні недоліки та потребує суттєвого вдосконалення.

Крім того, Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів презентувало проєкт Національного плану управління відходами до 2033 року [6]. У цьому документі передбачені заходи для зменшення обсягів захоплення відходів, запобігання їх утворенню, вдосконалення законодавчої бази, інформування громадськості та створення інфраструктури для управління побутовими та небезпечними відходами. Зокрема, у плані заплановане будівництво інфраструктури для оброблення небезпечних відходів, однак реалізація цих проєктів очікується не раніше 2025 року.

Проєкт НПУВ є значним кроком у вдосконаленні системи управління відходами в Україні, відповідаючи стратегічним пріоритетам держави у сфері охорони довкілля та забезпечення сталого розвитку, а також слугуватиме базою для формування регіональних і місцевих програм управління відходами.

Проаналізуємо діяльність компаній за КВЕД 38.22 Оброблення небезпечних відходів. На базі платформи You Control Market можна зробити висновок, що за цим КВЕД в Україні в 2024 році налічується 273 компанії, з них до юридичних осіб відноситься 235 діючих компаній, а до ФОП – 38 [7]. Більшість компаній розташовано в м. Київ (55), Одеській (24) та Дніпропетровській області (23) (рис. 2 та рис. 3).

При аналізі за виручкою компаній України за КВЕД 38.22 можна зробити висновок, що ТОВ «НВК «Укрекопром» займає лідируючу позицію в 2024 році (табл. 1). Якщо виключити

з переліку цих підприємств збиткові і побудувати позиційну карту підприємств за КВЕД 38.22, то вона підтвердить лідируюче конкурентне положення ТОВ «НВК «Укрекопром» в розглянутій сфері, яке базується, як на розмірі виручки, так і на розмірі чистого прибутку вказаного підприємства (рис. 4).

Вивчення досвіду країн ЄС щодо утилізації відходів є надзвичайно важливим для України, яка прагне інтегруватися в європейський простір та покращити свою екологічну ситуацію. Розглянемо ключові аспекти їхнього досвіду.

Вивчення досвіду країн ЄС щодо утилізації відходів є надзвичайно важливим для України,

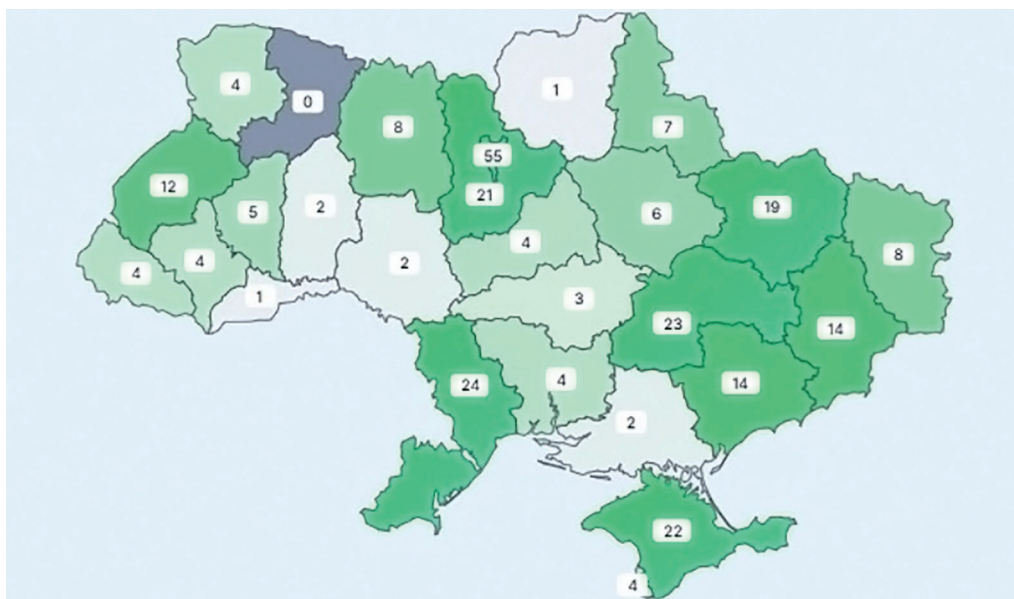

Рис. 2 Розподіл компаній за КВЕД 38.22 за регіонами України у 2024 році [7]

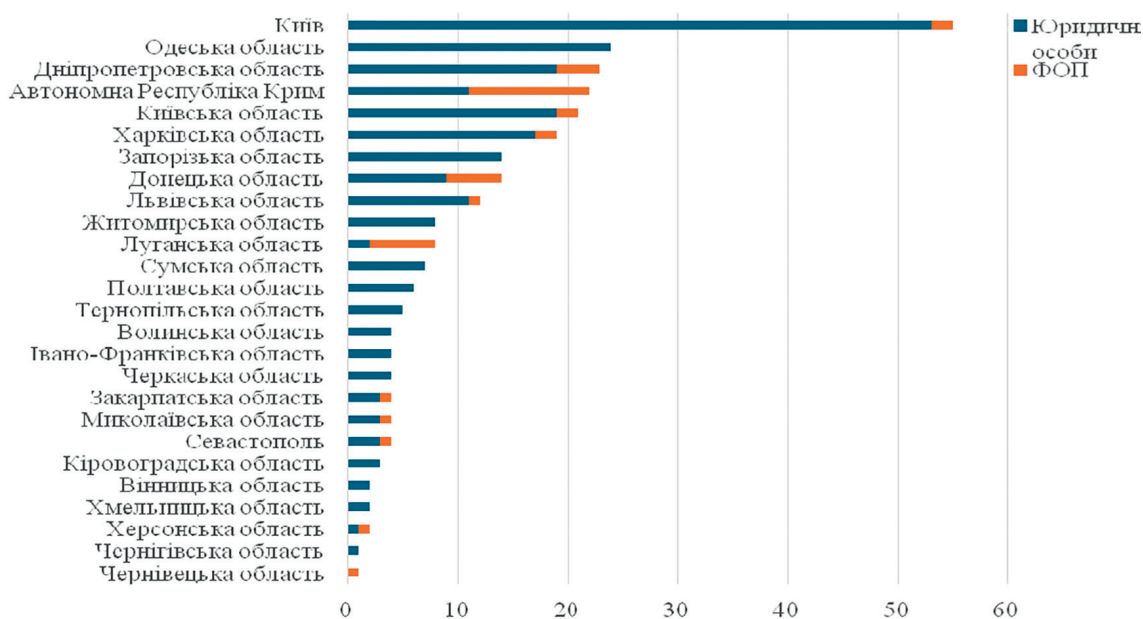
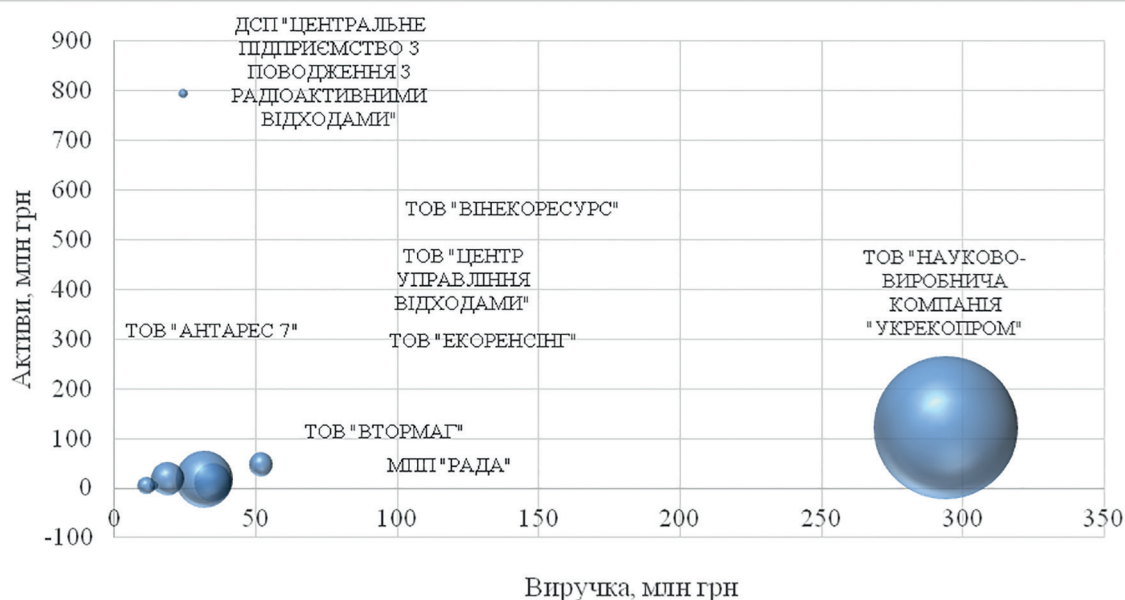

Рис. 3 Розподіл юридичних осіб та ФОП за КВЕД 38.22 за регіонами України у 2024 році (побудовано авторами на базі даних YC Market [7])

Таблиця 1

**Список компаній за КВЕД 38.22 за виручкою у 2024 році
(складено авторами на базі даних UC Market [7])**

№	Суб'єкт господарської діяльності	Виручка, грн	Активи, грн	Чистий прибуток, грн.
1	ТОВ «НАУКОВО-ВИРОБНИЧА КОМПАНІЯ «УКРЕКОПРОМ» / 39624900	294 047 000	119 823 100	17 120 400
2	МПП «РАДА» / 13736978	52 013 300	46 090 900	450 500
3	ТОВ «ВТОРМАГ» / 39458830	35 057 800	10 597 700	1 166 500
4	ТОВ «ЕКОРЕНСІНГ» / 39251145	32 193 000	15 596 700	2 641 700
5	ДСП «ЦЕНТРАЛЬНЕ ПІДПРИЄМСТВО З ПОВОДЖЕННЯ З РАДІОАКТИВНИМИ ВІДХОДАМИ» / 37197102	24 545 000	792 398 000	58 000
6	ТОВ «ЦЕНТР УПРАВЛІННЯ ВІДХОДАМИ» / 38233759	18 878 000	18 081 700	880 000
7	ТОВ «ПОЛЕКОЗАХИСТ» / 41037524	14 903 900	7 221 900	-855 600
8	ТОВ «ВІНЕКОРЕСУРС» / 41039048	14 210 900	2 978 900	59 100
9	ТОВ «АНТАРЕС 7» / 39401826	11 470 100	4 029 400	239 600
10	ДП «БАР'ЄР» / 31330051	7 492 000	33 307 000	-5 534 000

**Рис. 4. Позиційна карта підприємств за КВЕД 38.22 у 2024 році
(побудовано авторами на базі даних UC Market [7])**

яка прагне інтегруватися в європейський простір та покращити свою екологічну ситуацію. Розглянемо ключові аспекти їхнього досвіду.

1. Ієрархія поводження з відходами як основа. Усі країни ЄС керуються принципом ієрархії поводження з відходами, яка передбачає наступну пріоритетність: запобігання утворенню відходів; підготовка до повторного використання; переробка (рециклінг); видалення (захоронення).

Німеччина, наприклад, демонструє лідерство у запобіганні утворенню відходів завдяки політиці розширеної відповідальності виробника та стимулюванню екологічного дизайну продукції, тут активно розвивається система повторного використання Pfand (депозитна система збору багаторазової тари).

2. Країни ЄС успішно застосовують принцип розширеної відповідальності виробника, де виробники несуть фінансову та/або організаційну відповідальність за поводження з відходами. Наприклад, Франція має розвинені системи розширеної відповідальності виробника щодо різних видів відходів, включаючи упаковку (Eco-Emballages), електричне та електронне обладнання (Eco-systèmes), батарейки (Corepile) та інші.

3. Роздільний збір відходів. Ефективний роздільний збір є ключовим елементом успішних систем утилізації відходів у ЄС. Країни використовують різні системи збору (контейнерні, пакетовані, «від дверей до дверей») для різних фракцій: біовідходи, пластик, папір, скло, метал. Наприклад, Бельгія має один з найвищих у Європі

показників переробки побутових відходів, значною мірою завдяки добре налагодженій системі роздільного збору, яка включає контейнери для сортування відходів та регулярні вивезення.

4. Переробка та рециклінг. Країни ЄС активно інвестують у розвиток інфраструктури для переробки різних видів відходів, включаючи механічну, хімічну та органічну переробку. Наприклад, Нідерланди досягли значних успіхів у переробці пластику завдяки інноваційним технологіям та розвиненій інфраструктурі. Країна також активно розвиває компостування та анаеробне зброджування біовідходів для виробництва добрив та біогазу.

5. Енергетичне відновлення (спалювання з рекуперацією енергії). Сучасні сміттєспалувальні заводи оснащені передовими системами очищення викидів, що мінімізують їхній негативний вплив на довкілля. Наприклад, Швеція використовує спалювання відходів з виробництвом тепла та електроенергії як ефективний спосіб зменшення обсягів захоронених відходів та забезпечення енергетичної безпеки. Країна імпортує відходи з інших країн для завантаження своїх потужностей.

6. Обмеження захоронення відходів. Директива ЄС про захоронення відходів встановлює жорсткі вимоги до полігонів та поступово обмежує захоронення певних видів відходів, зокрема побутових, з метою стимулювання їхньої переробки та відновлення. За рівнем захоронення сміття Австрія належить до лідерів з найнижчими показниками відходів у ЄС завдяки високим показникам переробки та енергетичного відновлення.

7. Економічні інструменти та стимули. У ЄС для покращення утилізації відходів використовують економічні важелі, такі як: плата за захоронення відходів, податки на поліетиленові пакети та інші одноразові товари, системи депозитної застави (Pfand), «Зелені» державні закупівлі. Наприклад, Ірландія запровадила податок на пластикові пакети, що призвело до значного скорочення їхнього використання.

8. Інновації та дослідження. Країни ЄС активно підтримують наукові дослідження та розробку нових технологій у сфері утилізації відходів, включаючи хімічний рециклінг, виробництво біопластиків, використання відходів як вторинної сировини в промисловості.

Україна має можливість створити прогресивну та екологічно безпечну систему поводження з відходами, використовуючи та пристосовуючи успішні напрацювання інших держав до своїх національних реалій. Головними векторами розвитку для України є: запровадження пріоритетності операцій з відходами, поширення сортування, заохочення вторинної переробки

та отримання енергії, обмеження розміщення на полігонах та введення та введення принципу розширеної відповідальності виробника.

Директива 1999/31/ЄС щодо захоронення відходів встановлює правила для мінімізації захоронення відходів та запобігання або усунення шкідливого впливу сміттєзвалищ на екологію та здоров'я людей протягом усього терміну їхньої експлуатації. Одним із ключових положень є обмеження обсягу побутових відходів, що потрапляють на полігони, до 10 % до 2035 року [8].

Прийняття Закону «Про управління відходами» (№ 2320-ІХ) [5] стало початком реформи у сфері поводження з відходами в Україні.

В Україні введено в дію Закон «Про обмеження обігу пластикових пакетів на території України» [9], головною метою якого є скорочення обсягів їх використання. Однак, цей закон не повністю відповідає вимогам Директиви (ЄС) 2019/904 Європейського Парламенту та Ради від 5 червня 2019 року щодо скорочення впливу окремих пластикових виробів на довкілля.

Для реалізації положень Закону № 2320-ІХ вже прийнято більше ніж 20 нормативно-правових актів, а робота над іншими ще триває.

Розвиток ринку утилізації відходів в Україні є важливим завданням для забезпечення екологічної безпеки та сталого розвитку країни. Публічне управління відіграє ключову роль у цьому процесі, визначаючи стратегію, регулюючи діяльність та забезпечуючи контроль за дотриманням встановлених норм.

Проаналізуємо ключові напрями публічного управління ринком утилізації відходів в Україні.

Якщо говорити про *законодавче та нормативно-правове регулювання*, Україна активно працює над гармонізацією національного законодавства з європейськими стандартами у сфері управління відходами. Прийняття Закону України «Про управління відходами» [5] стало важливим кроком на шляху до створення ефективної системи утилізації відходів, він визначає основні принципи, вимоги до поводження з відходами, права та обов'язки суб'єктів господарювання та органів державної влади. Розробляються та впроваджуються національні та регіональні плани управління відходами.

Держава здійснює контроль за діяльністю підприємств, що займаються утилізацією відходів, шляхом видачі ліцензій та проведення перевірок; встановлюються нормативи щодо поводження з різними видами відходів, включаючи небезпечні відходи; запроваджуються економічні механізми стимулювання утилізації відходів, такі як податкові пільги та екологічні збори.

Місцеві органи влади відповідають за організацію збору та вивезення побутових відходів.

Щодо залучення *приватного сектору*, приватні компанії можуть займатися будівництвом та експлуатацією сміттепереробних заводів, а також надавати послуги з утилізації відходів. Держава сприяє залученню приватних інвестицій у розвиток ринку утилізації відходів. Важливим є створення прозорих та конкурентних умов для діяльності приватного сектору.

Держава проводить *інформаційні кампанії* для підвищення обізнаності населення про відходи. Важливим є формування екологічної культури та стимулювання населення до роздільного збору відходів; проведення освітніх програм в школах та вищих навчальних закладах.

Публічне управління ринком утилізації відходів в Україні стикається з низкою системних проблем, які гальмують його ефективний розвиток та призводять до погіршення екологічної ситуації. Серед основних можна виділити наступні:

1. Недосконалість законодавчої та нормативно-правової бази. Існуюче законодавство часто не відповідає сучасним вимогам та є недостатньо комплексним, що ускладнює регулювання різних аспектів поводження з відходами.

2. Неефективність інституційної структури та міжвідомчої координації. Відповідальність за управління відходами розподілена між різними міністерствами та відомствами, що ускладнює узгодження політики та дій. Відсутність чітких механізмів взаємодії та розподілу відповідальності між державними та муніципальними органами призводить до неузгодженості дій та неефективного використання ресурсів. Багато місцевих громад не мають достатніх фінансових, технічних та кадрових ресурсів для організації ефективної системи управління відходами.

3. Низький рівень контролю та правозастосування. Слабий моніторинг та контроль за діяльністю суб'єктів господарювання у сфері поводження з відходами призводить до порушень екологічних норм, несанкціонованих звалищ та неефективної утилізації. Недостатньо суворі покарання за порушення законодавства (низька ефективність системи санкцій) не стримують порушників та не стимулюють дотримання екологічних вимог. Непрозорість процедур видачі дозволів, тендерів та контролю створює сприятливе середовище для корупційних зловживань у сфері управління відходами.

4. Недостатнє стимулювання розвитку інфраструктури та інновацій. Недостатнє державне

фінансування та відсутність ефективних механізмів залучення приватних інвестицій гальмують розвиток сучасної інфраструктури. Відсутність економічних стимулів для населення та бізнесу не сприяє збільшенню обсягів якісно відсортованих відходів, придатних для переробки. Обмежене фінансування наукових проектів та слабка комерціалізація інноваційних технологій гальмують впровадження новітніх рішень.

5. Низький рівень екологічної свідомості населення та бізнесу. Низький рівень екологічної культури населення ускладнює впровадження ефективних систем роздільного збору та сортування. Багато підприємств не приділяють належної уваги питанням мінімізації утворення відходів та їх екологічно безпечної утилізації.

Вирішення цих проблем вимагає комплексного підходу, включаючи вдосконалення законодавчої та нормативно-правової бази, реформування системи публічного управління, зміцнення інституційної спроможності, посилення контролю та правозастосування, стимулювання інвестицій та інновацій, а також підвищення екологічної свідомості та відповідальності суспільства.

Реалізація цих шляхів вимагає системного та послідовного підходу, політичної волі та консолідації зусиль усіх зацікавлених сторін – органів державної влади, місцевого самоврядування, бізнесу та громадськості. Лише за таких умов Україна матиме ефективну та екологічно безпечну систему управління відходами, що відповідатиме європейським стандартам та сприятиме сталому розвитку країни.

Висновки. Проведене дослідження проблем утилізації відходів в Україні виявило складну та багатогранну ситуацію, що потребує комплексного підходу, який поєднує ефективне публічне управління та розвиток підприємницької ініціативи. Запропоновано комплекс рекомендацій для вдосконалення публічного управління у сфері поводження з відходами, спрямованих на гармонізацію законодавства з європейськими стандартами, посилення контролю за дотриманням екологічних норм, стимулювання роздільного збору та переробки відходів, а також підвищення прозорості та підзвітності у прийнятті рішень. Окремо наголошено на необхідності створення сприятливого інвестиційного клімату для розвитку підприємництва у сфері утилізації відходів шляхом спрощення регуляторних процедур, забезпечення фінансової підтримки та впровадження економічних стимулів.

Бібліографічний список

1. Мельник М. І., Яремчук Р. Є. Ринок утилізації відходів у регіонах України: аналіз сучасного стану та основні тенденції розвитку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2022. Вип. 5(157). С. 44–50. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-5-7> (дата звернення: 1.04.2025)

2. Ринок небезпечних відходів України: про важливе у цифрах. Матеріал Pro-Consulting для «ЕКОЛОГІЯ & ЕКОНОМІКА». Pro-Consulting. URL: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-opasnyh-othodov-ukrainy-vazhnoe-v-cifrah-material-pro-consulting-dlya-ekologiya-ekonomika>. (дата звернення: 29.03.2025)
3. Небезпечні відходи у цифрах. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/usefullinks/nebezpechni-vidhody-u-tsyfrakh/> (дата звернення: 29.03.2025)
4. Про затвердження Ліцензійних умов провадження господарської діяльності з управління небезпечними відходами: Постанова Кабінету Міністрів України від 05.12.2023 № 1278. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1278-2023-%D0%BF#Text> (дата звернення: 27.03.2025)
5. Про управління відходами: Закон України від 20.06.2022 р. № 2320-IX. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (дата звернення: 2.04.2025)
6. Національний план управління відходами до 2033 року. Міністерство захисту довкілля та природних ресурсів України. URL: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Proyekt-NPUV-10.docx>. (дата звернення: 28.03.2025)
7. Каталог компаній України, утилізація України, 38.22 Оброблення небезпечних відходів. YCMarket Catalog. URL: <https://catalog.youcontrol.market/utyilizatsiia/38.22>. (дата звернення: 29.03.2025)
8. Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A01999L0031-20240804> (дата звернення: 30.03.2025)
9. Закон «Про обмеження обігу пластикових пакетів на території України». Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2021, № 31, ст. 252. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-IX#Text> (дата звернення: 5.04.2025)
10. Колодійчук І. А. Формування територіально збалансованих систем управління відходами: регіональний вимір: монографія. Львів: ДУ «Інститут регіональних досліджень імені М. І. Долишнього НАН України», 2020. 524 с. (Серія «Проблеми регіонального розвитку»).
11. Шишпанова Н. О. Сучасне управління відходами в громадах відповідно до принципів циркулярної економіки. *Економіка та суспільство*. 2023. №49 DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-35> (дата звернення: 3.04.2025)
12. Ковтун Т. А. Логістика ресурсозбереження як інструмент оптимізації поводження з відходами в рамках концепції сталого розвитку. *Науково-технічний журнал*. 2020. № 1 (21). С. 79–90. DOI: [https://doi.org/10.31471/2415-3184-2020-1\(21\)-79-90](https://doi.org/10.31471/2415-3184-2020-1(21)-79-90) (дата звернення: 5.04.2025)
13. Кризина Н. П. Концептуальні підходи щодо поводження з твердими побутовими відходами в Україні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2020. № 2(25). С. 85–88.

References

1. Melnyk M. I., Yaremchuk R. Ye. (2022) Rynok utylizatsii vidkhodiv u rehionakh Ukrainy: analiz suchasnoho stanu ta osnovni tendentsii rozvytku [Waste disposal market in the regions of Ukraine: analysis of the current state and main development trends]. *Sotsialno-ekonomichni problemy suchasnoho periodu Ukrainy – Socio-economic problems of modern Ukraine*, vol. 157 (5), pp. 44–50. DOI: <https://doi.org/10.36818/2071-4653-2022-5-7> (accessed April 1, 2025)
2. Rynok nebezpechnykh vidkhodiv Ukrainy: pro vazhlyve u tsyfrakh. Material Pro-Consulting dlia “EKOLOGIYA & EKONOMIKA”. Pro-Consulting. [Ukraine’s Hazardous Waste Market: About the Important in Numbers. Pro-Consulting Material for “ECOLOGY & ECONOMY”. Pro-Consulting]. Available at: <https://pro-consulting.ua/ua/pressroom/rynok-opasnyh-othodov-ukrainy-vazhnoe-v-cifrah-material-pro-consulting-dlya-ekologiya-ekonomika>. (accessed March 29, 2025)
3. Nebezpechni vidkhody u tsyfrakh. Ministerstvo zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy [Hazardous waste in numbers. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine]. Available at: <https://mepr.gov.ua/usefullinks/nebezpechni-vidhody-u-tsyfrakh/> (accessed March 29, 2025)
4. Pro zatverdzhennia litsenziynykh umov provadzhennia hospodarskoi diialnosti z upravlinnia nebezpechnykh vidkhodamy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 05.12.2023 № 1278. Zakonodavstvo Ukrainy (2023) [On approval of the Licensing Conditions for conducting economic activities in hazardous waste management: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated 05.12.2023 No. 1278. Legislation of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1278-2023-%D0%BF#Text> (accessed March 27, 2025)
5. Pro upravlinnia vidkhodamy: Zakon Ukrainy vid 20.06.2022 r. № 2320-IX. Zakonodavstvo Ukrainy [On waste management: Law of Ukraine dated 06/20/2022 No. 2320-IX. Legislation of Ukraine]. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2320-20#Text> (accessed April 2, 2025)
6. Natsionalnyi plan upravlinnia vidkhodamy do 2033 roku. Ministerstvo zakhystu dovkillia ta pryrodnykh resursiv Ukrainy [National Waste Management Plan until 2033. Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine]. Available at: <https://mepr.gov.ua/wp-content/uploads/2024/05/Proyekt-NPUV-10.docx>. (accessed March 28, 2025)
7. Katalog kompanii Ukrainy, utylizatsiia Ukrainy, 38.22 Obroblennia nebezpechnykh vidkhodiv. YCMarket Catalog [Catalog of companies of Ukraine, recycling of Ukraine, 38.22 Hazardous waste treatment. YCMarket Catalog]. Available at: <https://catalog.youcontrol.market/utyilizatsiia/38.22>. (accessed March 29, 2025)
8. Council Directive 1999/31/EC of 26 April 1999 on the landfill of waste. Available at: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A01999L0031-20240804> (accessed March 30, 2025)

9. Zakon “Pro obmezhenia obihu plastykovykh paketiv na terytorii Ukrainy”. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2021, № 31, st.252 [Law “On Restricting the Circulation of Plastic Bags on the Territory of Ukraine”. *Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine* (VVR), 2021, No. 31, p. 252] Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1489-IX#Text> (accessed April 5, 2025)
10. Kolodiychuk, I. A. (2020) Formuvannya terytorial'no zbalansovanykh system upravlinnya vidkhodamy: rehional'nyy vymir [Formation of territorially balanced waste management systems: regional dimension]. Lviv: DU “Instytut rehionalnykh doslidzhen imeni M. I. Dolishnoho NAN Ukrainy”. (in Ukrainian)
11. Shyshpanova, N.O. (2023). Suchasne upravlinnia vidkhodamy v hromadakh vidpovidno do pryntsyviv tsyrkuliarnoi ekonomiky [Modern waste management in communities according to the principles of the circular economy]. *Ekonomika ta suspilstvo – Economy and society*, vol. 49. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-49-35> (accessed April 4, 2025)
12. Kovtun T. A. (2020) Lohistyka resursozberezhennia yak instrument optymizatsii povodzhennia z vidkhodamy v ramkakh kontseptsii staloho rozvytku [Resource-saving logistics as a tool for optimizing waste management within the framework of the concept of sustainable development]. *Naukovo-tekhnichnyi zhurnal – Scientific and technical journal*, vol. 1(21), pp. 79–90. DOI: [https://doi.org/10.31471/2415-3184-2020-1\(21\)-79-90](https://doi.org/10.31471/2415-3184-2020-1(21)-79-90) (accessed April 5, 2025)
13. Kryzyna N. P. (2020) Kontseptualni pidkhody shchodo povodzhennia z tverdymy pobutovymy vidkhodamy v Ukraini [Conceptual approaches to solid waste management in Ukraine]. *Publichne upravlinnia ta mytne administruvannia – Public administration and customs administration*, vol. 2(25), pp. 85–88.

Стаття надійшла до редакції 11.04.2025

Kateryna Tiulkina

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Economy and Entrepreneurship,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8782-4173>

Svitlana Kolontai

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Public Management and Administration,
Odesa I.I. Mechnikov National University
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8699-7320>

Olga Kambur

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor,
Associate Professor of Department of Economy and Entrepreneurship,
Odessa State Academy of Civil Engineering and Architecture
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-2370-293X>

PROBLEMS OF WASTE DISPOSAL IN UKRAINE: PUBLIC ADMINISTRATION AND ENTREPRENEURIAL ASPECT

Objective. The study is aimed at analyzing the current situation in the field of waste management, identifying key problems and developing practical recommendations for improving state policy and stimulating entrepreneurial initiative to ensure an environmentally safe and cost-effective waste management system in Ukraine. **Methods.** To study the problems of waste disposal in Ukraine, considering the public administration and entrepreneurial aspects, a set of complementary research methods was applied, namely, analysis of the regulatory framework, economic methods (statistical and comparative analysis). **Results.** The article analyzes the problems in the field of waste management in Ukraine, both from the perspective of public administration and from the perspective of entrepreneurial activity. The key challenges facing the state in forming an effective system of waste collection, sorting, processing and disposal are investigated, including the imperfection of the legislative framework, insufficient funding, low level of environmental awareness of the population and corruption risks. Particular attention is paid to the entrepreneurial aspect of waste disposal as a potential driver of industry development. Business opportunities in the field of recycling of secondary raw materials, production of energy from waste and the introduction of innovative technologies are analyzed. The main barriers that prevent the activation of entrepreneurial initiative are identified, such as a complex permitting system, instability of tariff policy and insufficient support from the state. **Scientific novelty.** Comprehensive study of waste disposal problems in Ukraine through the prism of interaction between public administration and the business sector. **Practical significance.** The results of the study may be useful for government authorities, business representatives, scientists, and public organizations dealing with waste management and sustainable development in Ukraine.

Keywords: waste management, waste disposal, public administration, enterprise, entrepreneurial initiative, sustainable development.